

תמצית הדף היומי

פרשת מקץ

תענית טז-כב

סדר דף טז ער

סדר תפילת התענית בו' אחרונות: מוציאין את התיבה לרחובה של עיר [לומר כלי צנוע נחבזה בעונו, ומציאין כדי להתבוות בפרהסיא, א"נ גלות מכפרת, ונפק"מ בגלו מבי כנישתא לבי כנישתא] ונתנין עליה אפר מקלה [ועמו אנוכי כפרה, א"נ בכל צרות לו צר] ובראש הנשיא ובראש אב" [הדמתבייש מאחרים איכא עגמת נפש טפן] וכל אחד נותן בראשו [לומר דחשובים כאפר, או לחזירי זכות יצחק, ונפק"מ בעפר סתם], ואף דבקלקלה מתחילין מן הקטן זהו השיבות עבורם שראויים לבקש רחמים, ומתכסים בשקים ורחובים כבהמה, ויוציאין לבית הקברות [לומר שחשובין כמתים, או שיקשו בילדים ואין לו לפרנסם, יש לו יגיעה בשדה, ביתו ריקם משם רע בילדותו, פרקו נאה, שפל * מי אומר דברי כיבושים: זקן והוא חכם, ואם לאו חכם, ואם לאו אדם של צורה, ואומר: אחינו לא שק ותענית גורמים אלא תשובה ומעש"ט וכדמצינו באנשי נינוה דכתיב וירא האלוקים את מעשיהם, שאסרו את הוולדות בנפרד מהאמהות, ואמרו לה: שירחם עליהם, וכן שצדיק נדחה מפני הרשע, ואפי' מי שגול קורה ונבוא בבירה מקעקע את כל הבירה ומהזירו לבעליו [הגולו אויבו משיב כטובל שרץ בידו]. * דיני היורד לפני התיבה: צריך שיהא מטופל בילדים ואין לו לפרנסם, יש לו יגיעה בשדה, ביתו ריקם משם רע בילדותו, פרקו נאה, שפל ברך, מרוצה לעם, יש לו נעימה וקולו ערב, בקי לקרות בתנ"ך ולשנות במדרש הלכות ואגדות ובקי בכל הברכות כולם [אך על ש"צ שאינו הגון נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה]. * אין גורין ג' תעניות ראשונות בתחילה בחמישי שלא להפקיע את השערים, ובשניות ת"ק שרי, ור' יוסי אוסר. * אין גורין תענית בר"ח הנוכה ופורים ואם התחילו [לר' אבא ג' היו התחלה, ולר' אפי' אחת] אין מפסיקין, ולר"מ מודה ר"ג שאין משלימין, ולהכמיס מתענה ומשלימין וכן הלאה.

סדר דף יז ער

דיני הכהנים בזמן ביהמ"ק ובוה"ז: במשנה אמרינן דר' יהושע בתענית הראשונה אנשי משמר מתענין, ואנשי בית אב אין מתענין כלל, ובאמצעיות אנשי משמר משלימין, ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין, ובאחרונות תרוויהו משלימין, ולהכמיס בראשונות תרוויהו לא התענו, ובאמצעיות רק אנשי משמר התענו, ובאחרונות אנשי משמר משלימין, ואנשי בית אב מתענין ולא משלימין. * אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימים כיון שאם תכבד העבודה על אנשי בית אב צריכים לסייעם, ואנשי בית אב אסורין לשתות יין בלילה דסוקין תמיד בעבודה [דמעלין אביהם שפקעו, א"נ מה שלא נמרו בוים]. * כהן בזה"ל היודע מתי משמרת בית אב שלו אסור באותו היום, ואם מכיר רק משמרתו אסור בכל אותה השבוע, ואם אינו מכיר אף יודע שבת אבותיו קבועים [שודאי עובדים, או שלא נתחלה לכהונה] אסור לשתות יין כל השנה, ולרבי כל הכהנים אסורים לשתות לעולם [אפי' המכיר משמרתו השמא ישתנו המשמרות, או שיעבדו כולם להנחת בית] אלא שתקנתו קלקלה. * אנשי משמר ומעמד אסורין לספק ולכבש שלא יכנסו למשמרתם כשהן מנוולין, ובלחמי משמרתן מותרין כבוד השבת. * מלך מסתפר בכל יום שנא' מלך ביפיו תחזינה עיניך, כה"ג בכל ע"ש כבוד משמרות מתחדשות, כהן הדיין אחת ל' יום שנא' ופרע לא ישלח [פרע להוי, ושלוחי לא ישלח], וילפינן בנ"ש פרע מסכת נזירות דיהיה בני ל' יום. * בזה"ל כהנים מותרים לגדל פרי, כמו שתוי יין דאסור רק כבואם אל החצר, ואף לרבין דאסרי בוה"ז לשתות יין בתספורת לא גורין משום דיכול להסתפר, [משא"כ בשותה יותר מרביעית דלא מהני ליה השתה דהוי מטרידתו ושניה משכרת]. א"נ הגוה בכתבי יין משום דמחיל עבודה משא"כ פרועי ראש [ורוויחו הקטן למיתה בידי שמים, ויש שגרסי דכמו שהוקשו למיתה כך הוקשו לחילוק]. * עונש פרועי ראש דבמיתה גמרא גמרי לה ואתא יחזקאל ואסמכתא אקרא, וכדאמרינן גבי ערל לב וערל בשר.

סדר דף יח ער

דיני "ט הכתובים במגילת תענית: אמרינן בכותני' דכל מועד הכתוב במגילת תענית שלא להספיד בו, אף יום שלפניו אסור [שנא טעו ויששו כו אף כמועד עצמן] ולאחריו מותר [לא להיישין לה]. ולר' יוסי אסור לא לאחריו, ומועד שכתוב שאין להתענות בו לפניו ולאחריו מותר, ולר' יוסי לפניו אסור ולאחריו מותר, ולרשב"ג תרוויהו לפנייהם ולאחרייהם מותר [והכי ט"ל לשמואל, אך מעיקרא אמר דהלכה כר"מ דלאחריו מותר דהיי' סבור שהוא הכי מיקל]. * הימים הכתובים במגילת תענית ודיניהם: א. מר"ח ועד ח' בניסן הוקם התמיד [שיחיד אין מתגבד תמיד] ואסור בהספד, ואף שר"ח היו יו"ט, קאמר מר"ח לאסור את שלפניו דשייכא רק בדרבנן ולא בדאו' דא"צ חיזוק. ב. מה' בניסן עד סוף המועד הוקם חג שבועות [שלא כדברי הבייתוסים האומרים דעצרת אחר השבת] ואין להספיד בו, ואמרינן עד סוף המועד ולא עד המועד, לאסור את יום שלאחריו, ואיצטרך למומר מעניים ח' ניסן כדי שאם יכבולו את אחד מהם ישאר השני. ג. ככה' באדר באה בשורה טובה שנתבטלו הגזירות על התורה מילה ושבת ע"ש שנטלו עצה ממטרוניתא להפגין בלילה, ואף שכט' אדר הוא יום שלאחר כה' איצריך למומר משום: א. חודש מעובר [יום שלפני ר"ח ניסן הוא ל' באדר ואינו סמוך לכ"ח אדר מלאהרין]. ב. מכליו שניתן בין שני ימים טובים אסור אף בהספד ולא בתענית. ג. אם יתבטל כח', כט' לאסור מדין יום שלפני ר"ח. ד. ר' יוחנן פסק בר' יוסי שריקם האסורים בתענית אסור אף לפניהם, ומקמייהו מסתם משונה דאף שהקדמו מקרא מגילה ליום הכניסה שהוא יא' מותר בהספד ותענית אף דהוי יום לפני יום טריינוס, ודחי' דיום טריינוס גופיה התבטל משום שנהרגו בו שמעיה ואחיה אחיו [לא אמרינן ביה משום יום שקודם נקטר, והוא גופיה בטיל, ומשום נקטר יקטר ויגונו]. * יג' אדר הוי יום ניקטור על שחי' אחד משרי יוונים ובכל הניף ידו על ירושלים ואמר מתי תיפול לידי וארומסנה, וכשנבחרו מלכות השמונאי קצבו בהונות ידו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים. * יב' אדר הוי יום טריינוס שהרג את פפוס ולפוליוס [שמשחו עצמם להריגה, כשנמצאה בת המלך מתה]. ולא זזו משם עד ששני דיפלי מרומי פלצו את מוחו בגזירין.

סדר דף יט-כב ער

הדברים שמתריעין עליהן: א. ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו, או שצמחו והזרו ונשתנו מתריעין עליהן מיד, אבל אם יבשו ואפי' אקון אין מתריעין [דלא יועיל, א"נ שאף בלא תפילים הורו לקדמתם]. ב. הביא גשם למעשה היה הפסקה של מיד, ויום, דמכא הנוביאה לידי בצורת, ואמרינן דאם אפשר להביא תבואה מגוש אחרת בנהר זהו בצורת, א"נ ע"י חמורים [זהו רעב] א"נ נהר שיבש וגרף כמסר אחר זהו בצורת, אך אם יבשל כל הנהרות בעיר זהו רעב, וכן סאה בסלע ושכיחא בצורת, ד' בסלע ולא מצוי לקנות זהו רעב, וכן אם אין המעות מצויות מתריעין מיד. ג. מתריעין על גשמים שירדו לצמחים ולא לאילן דאתי נוחא, לאילן ולא לצמחים דאתי רויא, לתרוויהו ולא לבורות שלא ירד הרבה, לבורות ולא לאילן ולצמחים דאתי בשפיותא.